Parlament Europejski
2019-2024

Komisja Spraw Zagranicznych

2023/2106(INI)

14.9.2023

PROJEKT SPRAWOZDANIA

w sprawie strategii UE wobec Azji Środkowej
(2023/2106(INI))

Komisja Spraw Zagranicznych

Sprawozdawca: Karsten Lucke

SPIS TREŚCI

Strona

UZASADNIENIE 3

PROJEKT REZOLUCJI PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO 4

UZASADNIENIE

Azja Środkowa ma strategiczne znaczenie dla Unii Europejskiej. Zaangażowanie UE w tym regionie opiera się na przyjętej w 2019 r. strategii wobec Azji Środkowej, skoncentrowanej na promowaniu odporności, dobrobytu i współpracy regionalnej.

Od czasu przyjęcia strategii Azja Środkowa ucierpiała z powodu istotnych czynników zewnętrznych, takich jak bezprawna wojna napastnicza Rosji przeciwko Ukrainie, przejęcie Afganistanu przez talibów i globalne ambicje Chin, oraz z powodu braku stabilności wewnętrznej. Obejmuje to zwłaszcza gwałtowne zamieszki w Kazachstanie w styczniu 2022 r., brutalne tłumienie protestów w obwodzie autonomicznym Górski Badachszan w Tadżykistanie w listopadzie 2021 r. i maju 2022 r. oraz w Republice Karakałpacji w Uzbekistanie w lipcu 2022 r., a także powtarzające się starcia na granicy kirgisko-tadżyckiej.

Celem sprawozdania jest przedstawienie możliwości i wyzwań związanych z zacieśnieniem współpracy między UE i Azją Środkową w świetle globalnych i regionalnych zmian geopolitycznych.

PROJEKT REZOLUCJI PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

w sprawie strategii UE wobec Azji Środkowej
(2023/2106(INI))

Parlament Europejski,

– uwzględniając wspólny komunikat Komisji i wysokiej przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa z 15 maja 2019 r. pt. „UE i Azja Środkowa: nowe możliwości wzmocnienia partnerstwa” (JOIN(2019)0009),

– uwzględniając konkluzje Rady z 17 czerwca 2019 r. w sprawie nowej strategii wobec Azji Środkowej,

– uwzględniając wspólny komunikat Komisji i wysokiej przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa z 19 września 2018 r. pt. „Łącząc Europę i Azję – elementy składowe strategii UE” (JOIN(2018)0031),

– uwzględniając wspólny komunikat Komisji i wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa z 1 grudnia 2021 r. w sprawie strategii Global Gateway (JOIN(2021)0030),

– uwzględniając wyniki 18. posiedzenia ministrów spraw zagranicznych UE–Azja Środkowa, które odbyło się 17 listopada 2022 r. w Samarkandzie i podczas którego skupiono się na poszukiwaniu rozwiązań wspólnych problemów,

– uwzględniając wspólny komunikat prasowy szefów państw Azji Środkowej i przewodniczącego Rady Europejskiej wydany po drugim regionalnym posiedzeniu wysokiego szczebla, które odbyło się 2 czerwca 2023 r. w Czołpon-Acie,

– uwzględniając wzmocnioną umowę o partnerstwie i współpracy między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Kazachstanu, z drugiej strony[1],

– uwzględniając umowę o partnerstwie i współpracy ustanawiającą partnerstwo między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Kirgiską, z drugiej strony[2],

– uwzględniając wniosek Komisji z 13 czerwca 2022 r. dotyczący decyzji Rady w sprawie zawarcia, w imieniu Unii Europejskiej, wzmocnionej umowy o partnerstwie i współpracy między Unią Europejską, z jednej strony, a Republiką Kirgiską, z drugiej strony (COM(2022)0277 final),

– uwzględniając umowę o partnerstwie i współpracy ustanawiającą partnerstwo między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a

[1] Dz.U. L 29 z 4.2.2016, s. 3.
[2] Dz.U. L 196 z 28.7.1999, s. 48.

Republiką Tadżykistanu, z drugiej strony[3],

– uwzględniając umowę o partnerstwie i współpracy ustanawiającą partnerstwo między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Uzbekistanu, z drugiej strony[4],

– uwzględniając wyniki konferencji UE–Azja Środkowa poświęconej konektywności, która odbyła się 18 listopada 2022 r., drugiego Forum Ekonomicznego UE–Azja Środkowa, które odbyło się 18–19 maja 2023 r., czwartego Forum Społeczeństwa Obywatelskiego UE–Azja Środkowa, które odbyło się 10 marca 2023 r., oraz siódmej konferencji wysokiego szczebla UE–Azja Środkowa na temat środowiska i zasobów wodnych, która odbyła się 23–24 lutego 2023 r.,

– uwzględniając sfinansowane przez UE badanie pt. „Sustainable transport connections between Europe and Central Asia" [Zrównoważony transport między Europą a Azją Środkową], przeprowadzone przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju i opublikowane 30 czerwca 2023 r.,

– uwzględniając podpisany 7 listopada 2022 r. protokół ustaleń między UE a Kazachstanem dotyczący partnerstwa strategicznego w dziedzinie surowców, baterii i wodoru odnawialnego,

– uwzględniając wyniki dialogów z państwami Azji Środkowej na temat praw człowieka,

– uwzględniając swoje poprzednie rezolucje dotyczące Kazachstanu, Kirgistanu, Tadżykistanu, Turkmenistanu i Uzbekistanu,

– uwzględniając art. 54 Regulaminu,

– uwzględniając sprawozdanie Komisji Spraw Zagranicznych (A9-0000/2023),

A. mając na uwadze, że od czasu przyjęcia strategii UE wobec Azji Środkowej w 2019 r. region ten ucierpiał z powodu istotnych czynników zewnętrznych, takich jak bezprawna wojna napastnicza Rosji przeciwko Ukrainie, przejęcie Afganistanu przez talibów i globalne ambicje Chin oraz z powodu braku stabilności wewnętrznej, co obejmuje zwłaszcza gwałtowne zamieszki w Kazachstanie w styczniu 2022 r., brutalne tłumienie protestów w obwodzie autonomicznym Górski Badachszan w Tadżykistanie w listopadzie 2021 r. i maju 2022 r. oraz w Republice Karakałpacji w Uzbekistanie w lipcu 2022 r., a także powtarzające się starcia na granicy kirgisko-tadżyckiej.

B. mając na uwadze, że Azja Środkowa to region o strategicznym znaczeniu dla UE pod względem bezpieczeństwa, łączności, dywersyfikacji dostaw zasobów i energii, rozwiązywania konfliktów oraz obrony wielostronnego międzynarodowego porządku opartego na zasadach;

C. mając na uwadze, że wzmocnione umowy o partnerstwie i współpracy to umowy nowej generacji, które stanowią podstawę zaangażowania UE w Azji Środkowej;

[3] Dz.U. L 350 z 29.12.2009, s. 3.
[4] Dz.U. L 229 z 31.8.1999, s. 3.

D. mając na uwadze, że 27 października 2022 r. w Astanie odbyło się pierwsze spotkanie przywódców UE i Azji Środkowej, a 2 czerwca 2023 r. w Czołpon-Acie odbyło się drugie takie spotkanie; mając na uwadze, że szczyt przywódców zaplanowano na 2024 r.; mając na uwadze, że takie spotkania prowadzą do dalszej instytucjonalizacji stosunków UE–Azja Środkowa oraz uzupełniają działania prowadzone w ramach istniejących dialogów i platform regionalnych;

Zaangażowanie Unii w Azji Środkowej

1. podkreśla, że UE i Azja Środkowa stoją w obliczu głębokich globalnych i regionalnych zmian geopolitycznych, które są dla nich istotnym bodźcem do zaangażowania się w silniejszą, korzystną dla obu stron współpracę; zachęca UE do większego zaangażowania w Azji Środkowej w związku z geostrategicznym znaczeniem tego regionu; z zadowoleniem przyjmuje intensywniejsze kontakty na wysokim szczeblu między Unią i Azją Środkową, w szczególności spotkania między szefami państw Azji Środkowej a przewodniczącym Rady Europejskiej, a także działania specjalnego przedstawiciela UE w Azji Środkowej; z zadowoleniem przyjmuje zamiar przyjęcia wspólnego planu działania Unii i Azji Środkowej na rzecz pogłębienia dialogu i współpracy w konkretnych obszarach; zachęca Unię do dalszego promowania reform politycznych i gospodarczych, które wzmacniają praworządność, demokrację, dobre rządy i poszanowanie praw człowieka;

2. zauważa, że rosyjska wojna napastnicza przeciwko Ukrainie osłabiła pozycję Rosji w regionie oraz zachęciła Azję Środkową do kontynuowania współpracy z innymi podmiotami, które ze swojej strony zacieśniły współpracę z Azją Środkową; podkreśla, że Unia powinna wykorzystać tę szansę i rozwijać wzajemnie korzystną współpracę;

3. uznaje, że rosyjska wojna napastnicza przeciwko Ukrainie i jej konsekwencje oznaczają zarówno trudności, jak i nowe możliwości dla państw Azji Środkowej, które tradycyjnie utrzymywały bliskie stosunki z Rosją; jest głęboko zaniepokojony tym, że państwa Azji Środkowej obchodzą unijne sankcje wobec Rosji, które mają położyć kres wojnie w Ukrainie; wzywa władze państw Azji Środkowej, zwłaszcza Kazachstanu, Kirgistanu i Uzbekistanu, do ścisłej współpracy z UE, w szczególności z jej wysłannikiem ds. sankcji;

4. ponownie podkreśla kluczową rolę wzmocnionych umów o partnerstwie i współpracy jako ram współpracy z państwami Azji Środkowej; zauważa z zaniepokojeniem, że wzmocniona umowa o partnerstwie i współpracy z Kirgistanem, nad którą negocjacje zakończono w 2019 r., wciąż nie została podpisana; wzywa Radę i Komisję do rozwiązania nierozstrzygniętych kwestii oraz do niezwłocznego podpisania wzmocnionych umów o partnerstwie i współpracy z Kirgistanem i z Uzbekistanem, aby Parlament mógł skorzystać ze swoich prerogatyw i ratyfikować te umowy; podkreśla, że niepodpisanie takich umów po zakończeniu negocjacji podważa wiarygodność UE jako podmiotu na arenie międzynarodowej;

Współpraca regionalna

5. podkreśla ogromny potencjał wzajemnie korzystnej współpracy w zakresie zrównoważonego rozwoju, łączności, energii, surowców krytycznych i bezpieczeństwa,

uznając Azję Środkową za kluczowy region łączności między Wschodem a Zachodem; podkreśla, że aby strategia Global Gateway okazała się sukcesem, UE musi poprzeć ambitne plany działaniami i zmobilizować środki finansowe; podkreśla znaczenie rozwoju korytarza transkaspijskiego jako alternatywnego połączenia między Azją a Europą oraz znaczenie starań na rzecz przyciągnięcia inwestycji i wyeliminowania wąskich gardeł wskazanych w badaniu przeprowadzonym przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju;

6. odnotowuje długotrwałe bliskie stosunki państw Azji Środkowej z Afganistanem i rozwój pragmatycznej współpracy z talibami, których jednakże państwa te nie uznały, odkąd przejęli oni władzę w 2021 r.; podkreśla, że państwa Azji Środkowej mają kluczowe znaczenie dla stabilności w Afganistanie, jako że zapewniają pomoc humanitarną, energię elektryczną, możliwości handlowe i wspólne projekty w zakresie łączności; zachęca specjalnego wysłannika UE ds. Afganistanu do dalszej ścisłej współpracy z partnerami w państwach Azji Środkowej w ramach dialogu UE–Azja Środkowa na temat Afganistanu; uznaje, że Azja Środkowa jest obszarem o zasadniczym znaczeniu dla powstrzymania ekstremizmu religijnego, terroryzmu i sieci handlu narkotykami oraz że stoi ona w obliczu zwiększonej presji migracyjnej, spowodowanej trwającym kryzysem humanitarnym w Afganistanie;

7. podkreśla rolę UE jako ważnego ofiarodawcy pomocy dla tego regionu; podkreśla, jak ważne jest, by Drużyna Europy przyjęła wspólne podejście, co pozwoli tworzyć synergie i maksymalizować wpływ podjętych działań oraz unaoczni korzyści płynące ze współpracy wielostronnej; podkreśla, że pomoc i inwestycje UE muszą być widoczne;

8. zauważa, że zmiana klimatu, rosnąca liczba ludności i potrzeby gospodarcze coraz bardziej obciążają zasoby wodne Azji Środkowej; podkreśla potrzebę ściślejszej współpracy regionalnej w tej kwestii między krajami położonymi w górnym i dolnym biegu rzek, aby zapobiec konfliktom o dystrybucję i wykorzystanie zasobów wodnych; z zadowoleniem przyjmuje platformy regionalne, takie jak Międzynarodowy Fundusz na rzecz Ratowania Jeziora Aralskiego, które wzmacniają dialog i współpracę między państwami Azji Środkowej; przypomina, że dialog między Unią Europejską a Azją Środkową na temat środowiska ustanowiono, aby wspierać stabilizację Jeziora Aralskiego i lepsze gospodarowanie zasobami wodnymi;

Demokracja i prawa człowieka

9. wzywa państwa Azji Środkowej do przestrzegania zobowiązań w zakresie demokracji i praw człowieka oraz zauważa, że jest to zgodne z umowami o partnerstwie i współpracy oraz z ogólnym systemem preferencji taryfowych plus; podkreśla znaczenie regularnych dialogów na temat praw człowieka z państwami Azji Środkowej, ponieważ dialogi te pozwalają promować poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności oraz stanowią forum do poruszania budzących niepokój kwestii; wzywa delegatury Unii i przedstawicielstwa państw członkowskich w Azji Środkowej, by dalej odgrywały aktywną rolę w monitorowaniu sytuacji w terenie, współpracowały z obrońcami praw człowieka oraz reagowały na przypadki naruszeń praw człowieka i prześladowań na tle politycznym, między innymi poprzez udział w procesach sądowych i odwiedzanie więźniów politycznych;

10. podkreśla utrzymujące się podstawowe niedostatki demokracji w Azji Środkowej oraz rolę, jaką we wspieraniu reform i dobrych rządów w regionie może odegrać społeczeństwo obywatelskie; ubolewa nad restrykcyjnym podejściem przyjętym w inicjatywach ustawodawczych wobec organizacji pozarządowych i mediów, które to inicjatywy ograniczają przestrzeń dla działalności społeczeństwa obywatelskiego; zauważa, że państwa Azji Środkowej zamieszkują młode i dynamiczne populacje, które powinny móc prawdziwie angażować się w kształtowanie przyszłości swoich państw; z zadowoleniem przyjmuje działania Forum Społeczeństwa Obywatelskiego UE–Azja Środkowa i wzywa Unię do większego wspierania społeczeństwa obywatelskiego;

11. zwraca uwagę, że należy zwiększyć odporność Azji Środkowej na dezinformację poprzez promowanie niezależnych mediów i treści w językach lokalnych, rozwijanie umiejętności korzystania z mediów i organizowanie ukierunkowanych kursów dla lokalnych dziennikarzy; jest zaniepokojony rosnącą liczbą aresztowań dziennikarzy i blogerów oraz groźbami zamknięcia niezależnych mediów; nalega, aby zapewnić poszanowanie praw dziennikarzy, niezależnych blogerów i obrońców praw człowieka, zagwarantować im ochronę przed nękaniem, naciskami i groźbami oraz aby przeprowadzono śledztwa we wszystkich sprawach dotyczących ataków na takie osoby;

12. wyraża zaniepokojenie faktem, że w Azji Środkowej wciąż powszechne są przemoc ze względu na płeć, dyskryminacja i nękanie mniejszości i osób LGTBIQ, oraz wzywa rządy tego regionu, by zapobiegały tym przejawom naruszania praw człowieka za pomocą odpowiednich przepisów i środków;

13. podkreśla, że Unia powinna zrobić użytek ze swojego pozytywnego wizerunku w Azji Środkowej, angażując się w większym stopniu w dyplomację kulturalną i publiczną; zaleca wspieranie kontaktów międzyludzkich i mobilności, oferowanie możliwości w dziedzinie edukacji i nauki za pośrednictwem programów Erasmus+ i „Horyzont 2020” oraz rozwój turystyki;

°

° °

14. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji Radzie, Komisji oraz wiceprzewodniczącemu Komisji / wysokiemu przedstawicielowi Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, a także prezydentom, rządom i parlamentom Kazachstanu, Kirgistanu, Tadżykistanu, Turkmenistanu i Uzbekistanu.